

Olay ve Durum Hikâyelerinde Karşıtlığın Görünümü

The Appearance of Opposition in Event and Situation Stories

Ahsen Ayan

Dr., Öğr. Üyesi, Altınbaş Üniversitesi

Istanbul / Türkiye

e-posta ahsen.karakas@altinbas.edu.tr

orcid 0000-0002-8598-674X

doi 10.54316/dilarastirmalari.1539291

Atıf

Citation

Ayan, Ahsen, (2025). Olay ve Durum Hikâyelerinde Karşıtlığın Görünümü. *Dil Araştırmaları*, 37: 151-170.

Başvuru

Submitted

27.08.2024

Revizyon

Revised

09.05.2025

Kabul

Accepted

08.07.2025

Çevrimiçi Yayın

Published Online

07.11.2025

Bu makale en az iki hakem tarafından incelenmiş ve makalede intihal bulunmadığı teyit edilmiştir.

This article has been reviewed by at least two referees and confirmed to be free of plagiarism.

ÖZ

Çehov'un modern hikâyeye getirdiği önemli yeniliklerden olan son(uç)suzluk, bireyin iç dünyasına yönelen kalemi dile heyecan ve hareket kazandıran karşıtlık kullanımı açısından etkilemiş gözükmetedir. Anlatı türü ve dil ilişkisini karşıtlıklar üzerinden ortaya koymayı hedefleyen bu çalışmada derlem olarak Sabahattin Ali'nin Değirmen ve Sait Faik Abasıyanık'ın Semaver adlı zamandaş hikâye kitapları kullanılmıştır. Karşıtlık ilişkileri, üç ana kategori -sözcüksel, söz dizimsel ve pragmatik karşıtlık- üzerinden analiz edilmiştir. Çalışmada söz dizimsel düzeyde tümceleri birbirine karşı çıkma işleviyle bağlayan karşıtlık bağlaçları ve sözcüksel düzeyde karşıtlığı sağlayan ad, eylem, zarf, sıfat türü sözcüklerin kurduğu karşıtlık ilişkileri incelenmiştir. Ayrıca sezdirim düzeyinde gerçekleşen pragmatik karşıtlıklar da taranmıştır. Karşıtlık bildiren dil birimlerinin Maupassant tarzı olay hikâyelerindeki ve Çehov tarzı durum hikâyelerindeki kullanım sıklıkları tespit edilmiş; böylelikle karşıtlığın olay ve durum anlatılarındaki görünümü çizilmeye çalışılmıştır. Tarama, derin ve yüzey yapıda gerçekleştirilmiştir. Karşıtlık ilişkileri; sözcük, sözcük öbeği, cümle ve cümle üstü birimlerde aranmıştır. Araştırma sonuçları, olay hikâyelerinde durum hikâyelerine kıyasla daha fazla karşıtlık bildiren dil birimi kullanıldığını göstermektedir. Durum hikâyelerinde 299 olay hikâyelerinde ise 527 karşıtlık çiftine, yüzde 76,254 daha fazla, rastlanmıştır. Elde edilen sayısal değerlerin rastlantısal olup olmadığının anlaşılması için bulgulara ki-kare testi uygulanmış ve karşıtlık bildiren dil birimlerinin dağılımında istatistiksel olarak anlamlı bir fark tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Olay hikâyesi, durum hikâyesi, karşıt anlamlılık, karşıtlık bağlaçları, karşıtlık türleri.

ABSTRACT

This study explores the use of opposition linguistic units in relation to narrative types, Maupassant-style and Chekhov-style short stories. The corpus consists of Değirmen by Sabahattin Ali and Semaver by Sait Faik Abasıyanık. Contrast is analyzed at three levels: semantic (nouns, verbs, adjectives, adverbs), syntactic (opposition conjunctions), and pragmatic (implied oppositions). The aim is to investigate how contrast functions differently across narrative types and to assess its frequency and distribution. The searching was done in *deep* and *surface* structure. Opposition pairs were searched in *word*, *lexical bundle*, *sentence* and *supra-sentence* units. The results of the research show that more opposition linguistic units are used in event stories than in situation stories: There were 299 contrast pairs in situation stories and 527 pairs in event stories, 76,254% more. A chi-square test confirms that the difference is statistically significant. These findings suggest that contrast plays a more prominent semantic and structural role in event stories, reflecting the dynamic and event-based nature of such stories.

Keywords: Event story, situation story, oppositions, opposition conjunctions, types of opposition.

EXTENDED ABSTRACT

Introduction: In philosophy, mysticism, psychology, linguistics, lexicography, etc. the concept of contrast is of great importance. The principle of balance of opposites; it exists in many areas of life, from human relations to education, from attempts to make sense of the universe to beliefs, from visual arts to architecture. Contrast is also of vital importance for language, which is the basis for the formation of fields such as science, art and technology. Contrast / opposite relationships can be found at every level, from sound (b-p) to supra-sentential units.

In order for language units to be (more) meaningful / understandable, they must be in relationship with other opposing language units. In this respect, opposing / contrast in language; it has a direct effect on the processes of understanding, interpretation and expression. Contrast plays a major role in expanding and making sense of the meaning, in making the narrative come to life and being permanent in the mind, in making the language excited, and in creating unexpectedness and surprise. This may affect the frequency of use of contrast by the sender, who chooses his language in line with his target. As a matter of fact, the results of this research show that the frequency of use of antonyms can change depending on the goal of the narrative. Disagreement and conflict, which have an important role in the classical story, do not have the same degree of importance in the situation story. However, the lack of an interesting ending at the end of the calmer plot seems to have affected the language of Chekhov-style stories in terms of containing contrasting structures.

Scope: In this study, Sabahattin Ali's story book named *Değirmen* (13 stories) and Sait Faik Abasıyanık's story book named *Semaver* (19 stories) were used as corpus. Sait Faik Abasıyanık, who is one of the first names that come to mind when it comes to situation storytelling in Turkish literature, and Sabahattin Ali, who gives successful examples of event stories, were preferred because they are contemporaries. Thus, the concepts of contrast / opposition were evaluated specifically in the event and situation stories.

Limitations: Language units that, in addition to being used as contrastive conjunctions, can also be used with different functions and do not express opposition in this way are not included in these results. For example, there are 126 *only* in total, but 4 *only* used as contrastive conjunctions were taken into consideration. Those used as adjectives and adverbs were excluded from the scanning. Nouns, verbs, adjectives and adverbs expressing semantic contrast / opposite were scanned in both deep and surface structure. Opposition; it was searched at the

level of words, phrases, sentences and supra-sentence units. In addition to these, the *much as / even though* (in Turkish -dığı halde) structure, which connects the sentences to each other with oppositional interest, is also included in the results.

Methodology: In this corpus-based research, which tries to draw the appearance of opposition in event and situation stories, the method of presenting opposition through examples was used. First, the examples with oppositional relations were identified, and then these examples were collected under the categories of *lexical opposition*, *syntactic opposition* and *pragmatic opposition*. However, since the aim of the study was not to find out which type of opposition is more or less, the collected examples were not divided into subcategories of their categories. Only the oppositional classes to which the examples in the review section belonged were analyzed. The contrast pairs collected from the corpus were classified according to their presence in the *deep structure* and *surface structure* and according to their *lexical types*. Frequency counts were made based on these groups.

Results: *Nouns, verbs, adjectives* and *adverbs* expressing semantic opposition were analyzed in both *deep* and *surface* structures. Opposition was searched at the level of *word, phrase, sentence* and *supra-sentential* units. According to the results of the research, more oppositions were used in event stories than in situation stories. Opposition pairs were encountered 299 times in situation stories and 527 times in event stories; 76,254% more. In order to understand whether the numerical values obtained were coincidental or not, the chi-square test was applied to the findings and a statistically significant difference was found in the distribution of the language units indicating opposition. These findings allow us to have an idea about the answer to the question of *whether the language of a narrative that develops around an event and a narrative that develops around a situation can differ in terms of the use of opposites that can bring excitement and momentum to language*. In order for the result to be generalizable and the answer to be *yes*, extensive studies are needed.

0. Amaç-Yöntem

Zamandaş olmaları, durum ve olay hikâyeceliğini temsil etmeleri bakımından çalışmanın derlemi için Sait Faik Abasıyanık'ın *Semaver* ve Sabahattin Ali'nin *Değirmen* adlı hikâye kitabı seçilmiştir.¹ Bu çalışma, *söz dizimsel* düzeyde mantıksal karşıtlığı kuran *bağlaçların*; *sözcüksel* düzeyde karşıtlık ilişkisi kuran *ad, eylem, sıfat* ve *zarf* türü dil birimlerinin olay ve durum hikâyelerindeki görünümünü, metin temelli bir yaklaşımla ortaya koymayı amaçlamaktadır. Araştırmanın kapsamına *sezdirim* düzeyinde gerçekleşen *pragmatik karşıtlıklar* da alınmıştır. Karşıtlık bildiren dil birimleri, bulunma yüzeylelerine ve sözcük türlerine göre sınıflandırılmış; ilgili sınıfın altına eklenip analiz edilmiştir. Derlemede karşılaşılan; kaynağını mizah, ironi ve paradokstan alan oksimoron

¹ **Değirmen (13 Hikâye, 93 sayfa):** *Değirmen, Kurtarılamayan Şaheser, Kırlangıçlar, Viyolonsel, Birdenbire Sönen Kandilin Hikâyesi, Bir Delikanlının Hikâyesi, Kazlar, Bir Fırar, Kanal, Candarma Bekir, Sarhoş. Semaver (19 Hikâye, 96 sayfa): Semaver, Stelyanos Hrisopulos, Meserret Oteli, Bir Kıyının Dört Hikâyesi, Babamın İkinci Evi, İpekli Mendil, Kıskaçlık, Bohça, Orman ve Ev, Düğün Gecesi, Şehri Unutan Adam, Üçüncü Mevki, Garson, Birtakım İnsanlar, Benimle Beraber Seyahatten Dönenler, Sevmek Korkusu, Louvre'dan Çaldığım Heykel, Robenson, İhtiyar Talebe, Bir Vapur.* Değirmen'in son kısmında yer alan üç hikâye (*Bir Cinayetin Sebebi, Bir Siyah Fanila İçin, Komik-i Şehir*) sayfa sayıları bakımından denge sağlanması için taramanın dışında bırakılmıştır.

yapılar tarama dışında bırakılmıştır.² Araştırma, betimsel özellikte olup tarama modeliyle gerçekleştirilmiştir. Metin içinde derlemden alınan örneklerin hangi hikâye kitabından alındığı “D.” ve “S.” kısaltmalarıyla, kitap adlarının *-Değirmen* ve *Semaver-* baş harfleriyle gösterilmiştir. Parantez içlerinde örneklerin alındığı sayfa numaralarına da yer verilmektedir.

1. Giriş

1.1. Karşıtlık Nedir?

Dilde karşıt anlamlılık en önemli anlamsal ilişkilerden biri olarak kabul edilmektedir. Ancak, kısmen eş anlamlılığın tamamlayıcısı kabul edildiği ve kısmen de anlambilimcilerin karşıtlık türlerine yeteri kadar dikkatini vermemesi nedeniyle pek çok karışıklığa konu olmuştur (Lyons 1968: 460). Bugün hâlâ karşıtlığı ve dil birimleri arasındaki karşıtlık ilişkisini genelgeçer ve kapsayıcı bir yargıyla tanımlamak, hatta adlandırmak³ zordur. Bunun yanında karşıtlık ilişkisi insanlar tarafından en kolay kavranan anlam ilişkisidir. Cruse (1986: 197) Üç yaşındaki çocuğun bile karşıtlığı kavramasının mümkün olduğunu kaydetmiştir. Nitekim Dinçer de (2021: 17) karşıtlık ilişkisinin kolay sezildiğine ancak bu ilişkinin tam olarak ne olduğunu ortaya koymanın her zaman kolay olmadığına ve -Jones’un da yöntemi (2004: 9) olan- karşıtlığı örnekler üzerinden vermenin daha etkili olduğuna dikkat çekmiştir. Çünkü sözcüklerin çok anlamlılığı ve bağlam içinde yeni / farklı anlamlar kazanabilmesi sözcükler arasındaki ilişkilerin açıklanmasındaki güçlüklerin temel nedenidir.

Öte yandan karşıtlığın alt türlerinin çok olması, farklı bakış açıları ve ölçütlerle farklı karşıtlık ilişkilerine ulaşılabilmesi, her karşıtlığın güçlü karşıtlık kuramaması gibi faktörler de karşıtlığın sınıflandırılmasını güçleştirmektedir. Bu nedenle karşıtlık ilişkileri üzerine yapılan sınıflamalar birbirinden farklılık göstermektedir. Nitekim sosyoloji konu alanına göre *erkek ve kadın* karşıtlık oluşturabilirken biyoloji / zooloji alanında *erkek ve dişi* karşıtlık oluşturabilir. Yahut bağlam olmaksızın karşıtlık ilişkisi kuran (*ıslak ve kuru*) sözcüklere kıyasla

² Derlemde yer alan bazı oksimoron örnekleri: *...sessizliğin içinde ... boğuk sesler...* (D.52) **sessizliğin sesi / Eyvah... Gece bu merdivenlerde çok aydınlıktı.** (D. 54) **aydınlık gece / Seni ne kadar korkuttum kim bilir?** (D. 71) **olumsuzluğun olumluluğu, “kim bilir (kimse bilmez) - ben bilirim.”** (Oksimoron oluşturan karşıtlıklar koyu renkle gösterilmiştir.)

³ “Jones (2002), Lyons (1977) ve Cruse (1986) gibi dilbilimcilerin *ağır : hafif, eski : yeni, ve hızlı : yavaş* gibi sözcük çiftlerini “*antonymy*” (karşıtlık) terimi; *canlı : ölü, doğru : yanlış* ve *erkek : dişi* gibi sözcük çiftlerini ise “*antonymous*” (karşıt anlamlılık) terimi bağlığı altında değerlendirdiklerini aktarır. Jones, bunun sorun yarattığını çünkü İngilizce konuşan yerli halkın iki tür sözcük çifti için de “*opposites*” (zıtlık) terimini kullandığını ifade eder. ... Crystal (2007: 107) karşıtlık için *contrast* terimini tercih ederken Willners (2001: 17) *antonymy* terimini kullanır. ... İmer, Kocaman ve Özsoy (2001: 170); karşıtlık terimi için *opposition*, karşıt anlamlılık için ise *antonym* terimini tercih ederken Akşehirli (2004: 36) *antonymy*, Günay (2007: 177) ise *contrariete* ifadesini kullanmıştır (Sazak 2021: 6-7).”

bağlamda karşıtlık kurabilen [*şerbetli (baklava) ve kuru (baklava)*⁴] sözcüklerin karşıtlık ilişkisinin tespiti daha güçtür ve anlamlandırıldığı alana göre farklılık gösterebilir.

Karşıtlık ilişkisi güçlü ya da zayıf olabilir. Cruse bunu, *tombul (tubby)* ve *zayıf (emaciated)* (1986: 262) sözcükleriyle örneklendirir. Bu sözcükler birbirinin karşıtıdır ancak burada *şişman (fat)* ve *zayıf (slim)* çiftindeki gibi güçlü bir karşıtlık söz konusu değildir. Jones (2004: 10), neredeyse tüm yerleşik karşıt anlamlıların, karşıt anlamlılık etiketine direnen eş anlamlıları olduğunu söyler ve şu örnekleri verir: *ağır (heavy)* ve *hafif (light)*, *ağır (weighty)* ve *esassız / özsüzden (insubstantial)* ya da *mutlu (happy)* ve *üzgün (sad)*, *coşkulu (ecstatic)* ve *perişandan (miserable)* daha iyi bir karşıttır.⁵ Jones, bu örneklerin aynı zamanda zayıf eş anlamlılar içerdiğini de belirtir: *üzgün (sad)* ve *perişan (miserable)* birbirlerine anlam olarak benzer olabilirler ama aynı değildirler; *mutlu (happy)* ve *coşkulu (ecstatic)* da tamamen birbirinin yerine kullanılabilir değildir. Bu doğru olsa da *perişan (miserable)* ve *coşkulu (ecstatic)* hâlâ aynı semantik ölçeğe, yani *mutluluk* ölçeğine aittir ve herbiri bu ölçeğin zıt yarısındadır. Yine de bu sözcükler *mutlu (happy)* ve *üzgün (sad)* karşıt anlamlı gücünden yoksundur. Örnekler üzerinden ifade edildiği gibi karşıtlık ilişkisinin her zaman güçlü olmaması da karşıtlığın tanımlanmasını ve sınıflandırılmasını zorlaştırmaktadır.

Karşıtlık ilişkisi her zaman *karşıtlık çifti* olarak karşımıza çıkmaz. Bazı sözcüklerin birden fazla karşıt anlamlısı vardır: *Mutlu* : *üzgün – mutsuz*; *zeki* : *aptal – akılsız – gerizekâli* vb. Yine bu durum da karşıtlık ilişkisinin çözümleneceği çalışmalarda dikkat edilmesi gereken bir konudur. Özetle karşıtlık ilişkisi aranırken göz önünde bulundurulması gereken hususların çokluğu karşıtlık ilişkisinin izahını güçleştirmektedir. Nitekim bu güçlülük *olay ve durum anlatılarında karşıtlığın görünümünü* ortaya koymaya çalışan bu araştırmada da karşılaşılmıştır. Ancak açıklamasının aksine sezilmesi kolay olan karşıtlık ilişkisini örnekler üzerinden ortaya koyma yöntemi mevzu edilen güçlükleri aza indirmektedir. Nitekim bu çalışmada da önce karşıtlık ilişkisi bulunan örnekler tespit edilmiş ardından üst kategorilerinde toplanmıştır.

Karşıtlık ilişkisinin *ne olduğu ve nasıl kurulduğunun* ana hatlarıyla anlatıldığı yukarıdaki paragraflara ek olarak karşıtlık işlevli dil birimlerinin *neden kullanıldığı* ya da *hangi durumlarda daha sık tercih edildiği* konusuna da kısaca değinmek gerekir. Çünkü araştırmanın hareket noktası *durum ve kesitin olduğu anlatımlara kıyasla aksiyon ve olay anlatımlarında karşıtlık ilişkisine (aykırılık, bağdaşmazlık, çelişki ile birlikte) daha sık rastlanır, hipotezidir.*

Üstünova (2006: 80); olaylar, nesnelere ve kavramlar incelenirken karşıtlık ve çelişki yönteminden sıklıkla yararlandığını böylelikle gerçeğe varılabildiğini söyler. Yücel (1982: 131) de kavramları karşıtlarıyla birlikte incelemeyi gerçeğe varmanın en geçerli yolu olarak görür. Üstünova ve Yücel'in *gerçeğe varmaktan*

⁴ *Kuru (baklava)* örneği Dinçer'den (2021: 20) alınmıştır. Dinçer, Muehleisen'in (1997: 60) bu bağlamda şarabı niteleyen *kuru / tatlı* çiftini örnek olarak kullandığını bildirmektedir.

⁵ İyi karşıtlık terimi *good (or prototypical) antonym / opposites*; iyi olmayan karşıtlık terimi *not-so-good antonym / opposites*den çevrilmiştir.

kastı gösterilmek / aktarılmak / iletilmek istenen şeyin daha görünür kılınması, daha güçlü ifade edilmesidir; karşıtlık ilişkilerinden destek alınarak gerçeğe -en geçerli yoldan- varılır. Çünkü, Dinçer'in (2021: 8) de ifade ettiği gibi karşıtlık çifti en az iki sözcüğe / iki kutba erişim sağlar ve çiftin diğer üyesinin de kullanılmasıyla vurguyu üzerine çeker. Vurgu da beraberinde dikkati ve anlamayı getirir. Baştürk (2000: 79) ise karşıtlığın anlatıma akıcılık ve heyecan kazandırma yönünü vurgular. Ona göre karşıtlık, anlatıya akıcılık kazandırır, ani değişimlerle okuyucuda heyecan yaratır. Yani anlatıya hareket getirir. Ayrıca Baştürk, insanın doğası gereği karşıtlıkları haiz olduğunu, bu nedenle (insanı anlatan) hikâyelerde kahramanların karşıtlık ve çelişkiler üzerine oturtularak verilme temayülü olduğunu söyler. Yani insanı, insanın yaşadığı veya yaşayabileceği olayları, insanın çevresini anlatan yazı türlerinde hareket noktası *insan* olduğu için karşıtlık ve çelişkiler kaçınılmazdır.

1.2. Bağlaç, Bağlaçların Adlandırılması ve Karşıtlık Bildiren Bağlaçlar

Sözcükleri, sözcük gruplarını, cümleleri ve bazen de paragrafları biçim ve anlam bakımından birbirine bağlayan, tek başınayken anlam taşımayan ancak bağladığı birimler arasında türlü anlam ilişkileri kuran dil birimleri (Alyılmaz 2017: 3); Gencan (1971: 482), Kaynak (1969: 209) ve Korkmaz'a (2017: 923) göre *bağlaç*, Banguoğlu'na (2015: 390) göre *bağlam*; Ergin (2009: 348), Karahan (2011: 65), Delice (2017: 166), Hacıeminoğlu (2015), Açıkgöz ve Yelten'e (2008: 76) göre ise *edat / bağlama edatı* olarak değerlendirilmektedir. Adlandırılmasındaki başkalağa rağmen söz konusu dil birimlerinin izahları temelde aynıdır. Bağlama göreviyle öne çıkan bu birimlerin adlandırılmasında görülen çeşitliliğin ayrı bir çalışma alanı olduğunu ifade eden Sev (2012: 108) de terminolojideki çok sesliliğe dikkat çekerek bağlama görevli dil birimlerine kendi çalışmasında *bağlama edatı* demeyi uygun görmüştür. Konuyla ilgili olarak Korkmaz (2017: 893-894) da Arap grameri temelinin benimsemiş olan uzmanların, görevli sözcük türlerinin tümüne *edat* genel adını verdiğini; Batı grameri temeline eğilen uzmanların ise *edat* terimini daha dar kapsamla ele alarak yalnızca çekim veya son çekim edatları için kullandıklarını kaydetmiştir. Kendisi ise edat, bağlaç ve ünlemleri ayrı ayrı değerlendirmiş olup çalışmanın araştırma konusunu oluşturan bağlama görevli dil birimleri için *bağlaç* terimini kullanmayı tercih etmiştir. Bu çalışmada da söz konusu dil birimleri *bağlaç* olarak adlandırılmıştır.

Bağlaçlar, işlevlerine ve cümledeki yerlerine göre ayrı ayrı sınıflandırılır⁶ ancak çalışmamız gereği, üzerinde durulacak bağlaç sınıfı *karşıtlık bildiren bağlaçlar* olup yazının devamında yalnızca bu grubun bağlaçlarından söz edilecektir.

Cümleleri birbirine karşı çıkma, karşıtlama işlevi ile bağlayan ve çalışmada taranan *karşıtlık bağlaçları* şunlardır: *aksi hâlde, aksine, aksine olarak, aksi*

⁶ İşlevlerine ve cümledeki yerlerine göre bağlaçlar: *sıralama bağlaçları, denkleştirme-karşılaştırma-seçme bağlaçları, pekiştirme bağlaçları, nöbetleşme bağlaçları ve cümle bağlayıcısı niteliğindeki bağlaçlar*. Cümle bağlayıcısı niteliğindeki bağlaçlar ise *açıklama, sonuç, üsteleme, sebep, zıtlık bildiren ve daha başka işlevlerle kullanılan bağlayıcılar* (Korkmaz 2017: 932-957).

takdirde, aleyhine, ama, ama yine de, amma, amma velakin, ancak, bilakis, buna karşı, buna karşılık, buna karşın, buna mukabil, buna rağmen, bunun aksine, bununla beraber, bununla birlikte, evet ama, fakat, gelgelelim, halbuki, hem... hem (de)..., hiç de, hiç değilse, hiç olmazsa, ister... ister..., lakin, mademki, ne çare ki, ne gezer, ne... ne (de)..., ne yazık ki, ne var ki, şu var ki, oysa (ki), şu var ki, tam aksine, tam tersine, velakin, yahut, yalnız, ya... ya (da)..., yine (de), yoksa, zıddına.

Yukarıda sayılan karşıtlık bağlaçlarına ek olarak, genellikle birliktelik / eşitlik / benzerlik kurma göreviyle kullanıma çıkan *ve*⁷ bağlacı ve *-dığı halde* yapısı da taranmıştır.

1.3. Olay ve Durum Hikâyesi

Genel anlamda *hikâye*, gerçek ya da tasarlanmış olayları anlatan yazı türü biçiminde tanımlanır. Türk edebiyatında *mit*, *destan* ve *halk hikâyeleri* gibi anlatıya dayalı türler de bu terimin kapsamı içinde kabul edilir (Aça vd. 2012: 35), ancak çalışmamızın konusu *modern hikâye* olduğu için klasik anlatı türleri konunun dışında bırakılmıştır. Türk edebiyatında modern anlamda hikâye / hikâyecilik, 19. yüzyılın son çeyreği içinde kendini göstermeye başlamıştır. Bu evreye gelinmeden önce klasik hikâye çizgisinden taşan, mekânın coğrafi gerçeklikle örtüştüğü, basmakalıplıktan kurtulma çabası içinde ve sade dille kaleme alınan geçiş süreci eserleri de vardır (Kahraman 1998: 493-494).

Modern (Batılı tarzda) hikâyeciliğe geçişle birlikte *olay örgüsü* olarak adlandırılan yeni bir anlatı unsuru kendini gösterir. Düz ve kronolojik seyreden hikâyeler terk edilmeye başlanır; hatta anların, kesitlerin hikâye konusu yapıldığı yeni bir anlatı türü ortaya çıkmaya başlar. Modern hikâyede Maupassant'ın geliştirdiği *olay hikâyesi* ve Çehov'un kurucusu sayıldığı *durum hikâyesi* olmak üzere iki ana tarz bulunmaktadır. Bu iki tarzın da Türkiye'de temsilcisi atfedilen kalemler vardır. Samipaşazade Sezai, Halit Ziya Uşaklıgil, Hüseyin Cahit Yalçın, Ömer Seyfettin, Refik Halit Karay, Sabahattin Ali, Oktay Akbal gibi isimler Maupassant tarzı olarak adlandırılan olayı merkeze alan hikâyeler ortaya koyarken Memduh Şevket Esenal, Sait Faik Abasıyanık, Tarık Buğra, Ahmet Hamdi Tanpınar gibi yazarlar ise hikâyelerinde Çehov tarzını benimsemişlerdir. (Aça vd. 2012: 35-36).

2. İnceleme

Çehov tarzı durum hikâyelerinde bilinçaltı, bireylerin iç dünyası, günlük meseleler ve anlar vardır. Son yoktur. Çehov'un modern hikâyeye getirdiği en

⁷ *Ve* bağlacının bazı durumlarda karşıtlık ilişkisi kurabildiğini düşünen uzmanları Sazak (2021: 72) şöyle sıralamaktadır: Akşehirli (2014), Arpaz (2014: 105), Bilgin (2002: 313). Dinçer (2021: 80) de çalışmasında Jones'in (2002:64-65) *ve* bağlacını *koordineli karşıtlık* kategorisinde *söz dizimsel karşıtlık* üst başlığında sınıflandırdığına dikkat çekerek karşıtlık ilişkisi kuran *ve* bağlacı örneklerine yer vermiştir.

önemli yeniliklerden biri *sıfır son (zero ending)* olarak ifade edilen bu son(uç)suzluktur⁸. Maupassant tarzı klâsik hikâyelerde ise karakter analizleri geri planda tutulurken vakıa ön plandır. Tempolu bir olay örgüsü ve sürpriz son vardır (Moorthy 2015: 229). Sona bağlanmayan durum hikâyesini, klâsik hikâyeden ayıran bir diğer husus da girişin olmamasıdır. Girişi bulunmadığı için anlatılanların öncesi ve sonuca bağlanmadığı için çarpıcı bir son bulunmaz (Kahraman 1998: 497). Klasik hikâyede önemli bir yeri olan *anlaşmazlık ve çatışma* (Kaplan 2016: 13) durum hikâyesinde aynı önem derecesine sahip değildir. Bununla birlikte daha sakin seyreden örgünün sonunda ilgi çekici bir sonun olmaması da Çehov tarzı hikâyelerin dilini, karşıtlık bulundurması açısından etkilemiş gözükmektedir.

Dilin karşıtlık açısından değerlendirilmesi; *sözcüksel karşıtlık*, *söz dizimsel karşıtlık* ya da *pragmatik karşıtlık* kategorileri üzerinden yapılabilir. Bu kategorilerin içinde farklı farklı karşıtlık alt sınıfları⁹ da vardır ancak bu sınıflar çoğunlukla iç içe geçmiş olduğundan karşıtlık türlerini tayin etmek her zaman kolay ve mümkün değildir (Dinçer 2021: 51). Kaldı ki çalışmanın amacı karşıtlıkları alt sınıflara ayırıp hangi karşıtlık türünün daha çok kullanıldığını bulmak değildir. Bu nedenle derlemede *sözcüksel*, *söz dizimsel* ve *pragmatik karşıtlıklar* taranmış ancak örnekler, kes(k)in olmayan alt sınıflara ayrılmamıştır. Yalnızca inceleme bölümünün içinde yer verilen örneklerin ait olduğu karşıtlık alt sınıfları analiz edilmiş böylelikle çalışmanın bütünlüğü korunmaya çalışılmıştır.

2.1. Sözcüksel Karşıtlık

Çalışmada ilk olarak *sözcüksel karşıtlıklar* aranmıştır. Karşıtlık üzerine yapılan çalışmaların çoğunu odağına alan bu grupta *derecelenebilen (sıcak : soğuk)* ve *derecelenemeyen (erkek : kadın)* karşıtlar bulunmaktadır. *Derecelenemeyen karşıtlar* da *tamamlayıcı (ölü : diri)* ve *yönlü karşıtlık (sağ : sol)* olmak üzere ikiye ayrılır.¹⁰ Derlemede bulunan *sözcüksel karşıtlıklardan* bazıları şöyledir¹¹:

⁸ *Son(uç)suzluk*: Hikâyelerin bir sonuca bağlanmadan ve okuyucuda merak uyandırmadan bitmesi.

⁹ Dinçer (2021), karşıtlık türlerini şu şekilde sınıflandırmıştır: **Sözcüksel Karşıtlık**: *tamamlayıcı karşıtlık, yönsel karşıtlık, derecelenebilen karşıtlık*. **Söz Dizimsel Karşıtlık**: *yardımcı karşıtlık, koordineli karşıtlık, karşılaştırmalı karşıtlık, ayırt edici karşıtlık, geçişli karşıtlık, olumsuzlanan karşıtlık, uç dereceli karşıtlık, deyimsel karşıtlık, iki seçenekli karşıtlık, bir bütün olan karşıtlık, çatışan karşıtlık, eş zamanlı karşıtlık, ilişkili karşıtlık, miktarlı karşıtlık, çizgili karşıtlık, eş değer karşıtlık, koşullu karşıtlık, paralelizmle tetiklenen karşıtlık*. **Pragmatik Karşıtlık**: Sezdirim düzeyinde gerçekleşen karşıtlık türünü ifade ettiği için alt sınıflara ayrılmamıştır; anlaşılması için *şişman ama güzel* örneği verilebilir.

¹⁰ Sözcüksel karşıtlık sınıfında bulunan *derecelenebilen karşıtlıkların* da alt sınıfları vardır: *kutupsal, çarpışan, eş güçlü*. *Derecelenemeyen karşıtlığın* alt sınıfı olan *tamamlayıcı karşıtlık* da alt sınıflara ayrılır: *tersine dönüşlü, etkileşimli, karşı koyucu, sonuca ulaştırıcı*. *Derecelenemeyen karşıtlığın* diğer alt sınıfı *yönlü karşıtlık* da alt sınıflara ayrılır: *taban tabana, tersine dönüşlü, karşılıklı / ilişkili, mukabil*. Bk Dinçer 2021.

¹¹ Aynı karşıtlık türünden verilen örneklerin ilkinde açıklama yapılacak olup diğerlerinde yalnızca karşıtlık türü yazılacaktır.

(1) *İstasyona iki erkekle bir kadın indi.* (S.23)

[Ad] **Erkek : kadın**: Derecelenemeyen, tamamlayıcı karşıtlık. Bu sınıfta anlamsal boyut göreceli değil, mutlak normlara dayanır. İkiye ayrılan kavram alanında bölmelerin birine girmeyen diğerine girmek zorundadır. Bir insan ya erkektir ya kadın. Ancak *derecelenemeyen tamamlayıcı karşıtlıkla derecelenebilen karşıtlık* arasına her zaman keskin bir çizgi çekilemeyeceğini düşünenler de vardır. Dinçer'e göre (2021: 54), *derecelenemeyen bir karşıtlığın derecelenebilir* olması mümkündür. *Kadın : erkek* çifti bu konuyla ilgili verilebilecek iyi örneklerdendir (diğer iyi örnek, *ölü : diri + zombi + vampirdir*). Mesela cinsiyet ölçüğü *kadın ve erkeğin dışında transeksüel* ya da doğuştan *çift cinsiyetli* olan kimseleri içerecek şekilde yorumlanabilir.

(2) *Yanık genç kızlar, tombul beyaz kadınlar aralarında ...* (S.28)

[Sıfat] **Yanık (koyu) : beyaz (açık)**: Derecelenemeyen, yönsel karşıtlık, taban tabana karşıt. Bu sözcükler aynı anlam alanına aittir ancak her sözcük iki boyutlu bir eksende karşıtına taban tabana zıttır.

(3) *... levent kavaklardan başlar; sırasıyla meşe, ayva...çamlarla biterdi.* (S.47)

[Eylem] **Başla- : bit-** : Derecelenemeyen, tersine dönüş bildiren karşıtlık. Bu karşıtlık çiftlerinde etkin olan üye, diğer olasılığı ortadan kaldırır. Sözcüklerden birinin bir yöne diğerinin aksi yöne hareketi yahut bir durumdan bir başka duruma geçişi vardır.

(4) *... çoğu haddinden fazla büyümüş veya küçülmüş köylülere de tesadüf edilmez...* (S.60)

[Eylem > Sıfat] **Büyü- : küçül-** : Derecelenebilen, kutupsal karşıtlık. Derecelenebilen karşıtlar sınıfının üyeleri; *az, çok, fazla, biraz, daha, en* vb. ara aşamaları ifade eden geçiş değerlerine sahiptir. Bunlar, *az büyü- / çok büyü- / daha fazla büyü-...* gibi farklı anlam düzeylerini ifade eden çok sayıda ara derecelerle kullanılabilir. Derecelenemeyen karşıtlıklarla arasındaki ayırım da buradan gelir. Derecelenemeyenlerin ara dereceleri yoktur. Mesela, *az kabul et- / çok kabul et- : az reddet- / çok reddet-* olmaz. Ancak bu, tüm derecelenemeyen karşıtlıklar için geçerli olmayabilir. Mesela *öl-* : *yaşa-*, *derecelenemeyen tamamlayıcı karşıtlık* grubundadır. Bir canlı ya ölüdür ya diri. *Az öl- / çok öl-* olmaz ancak *az yaşa- / çok yaşa-* olabilir. Bu nedenle *derecelenemeyen tamamlayıcı karşıtlarla derecelenebilen karşıtlar* arasında kesin bir çizgi olup olmadığı tartışmalıdır.¹²

(5) *... hayvan alıp sattığı için cambaz ...* (S. 61)

[Eylem > Zarf] **Al- : sat-**: Derecelenemeyen, yönsel, karşılıklı (ilişkili) karşıtlık. Bu sınıftaki karşıtlarda aynı ilişki (el - yer değiştirme işi) farklı yönlerden tersine rollerle kurulur.

(6) *Garson ölürlere ama garson doğmazlar.* (S. 64)

¹² Ayrıntılı bilgi için bk. Dinçer 2021: 54.

[Eylem] **Öl- : doğ-**: Derecelenemeyen, tamamlayıcı, tersine dönüş bildiren karşıtlık. Üçlü olarak hareket eden bu eylemler aynı zamanda ikili olmayan -üçlü- karşıtlıkları da temsil ederler (doğ-: yaşa- : öl-).

(7) *O zaman genç, ihtiyar, güzel, çirkin .. bir kadına...* (D. 66)

[Sıfat] **Genç : ihtiyar**: Derecelenebilen, kutupsal karşıtlık.

[Sıfat] **Güzel : çirkin**: Derecelenebilen, çarpışan karşıtlık. Bu sınıfın içindeki çiftlerin bir ögesi pozitif hüküm içerirken diğer ögesi negatif hüküm içerir.

(8) *Seyit'in ağasını bile kardeşine ara sıra yardım ettiği için...* (D.87)

[Ad] **Ağa : kardeş**: Derecelenemeyen, karşılıklı (ilişkili) karşıtlık. Bu sınıftaki çiftler aynı ilişki üzerindeki iki farklı bakış açısını temsil eder. Lyons (1977: 280), bu çiftlerin genellikle akrabalık ilişkilerini yahut sosyal rolleri kapsadığını söylemektedir.

2.2. Söz Dizimsel Karşıtlık

Derlem dilbilimi alanındaki gelişmeler, karşıtlık araştırmalarını *sözcüksel karşıtlık* odağından çıkarıp araştırmacıları karşıtlığın *söz dizimsel* yönüne çağırmaya başlamıştır. Söz dizimsel karşıtlık kategorisi bazı görevli sözcüklerin, karşıt bir çiftin her iki üyesini birleştirdiği formüsel yapılar¹³dan oluşur. Nötr koşullarda karşıt kabul edilmeyecek sözcükler bu formüllerle bağlamda karşıtlık ilişkisi kurabilir. Ayrıca bağlam temelli bu karşıtlıklar sezgiye dayalı içgörüselle yaklaşımınla da tespit edilebilir (Dinçer 2021: 73).

Dinçer (2021: 74), Charles ve Miller'ın bir araştırmasından söz etmektedir. Charles ve Miller, derleme dayanarak metinsel karşıtlıkları araştırırken karşıt sıfatların aynı cümlede tesadüf olamayacak kadar sık bulduklarını keşfetmiştir. Bunun üzerine iki sözcüğün karşıt olarak öğrenilebilmesindeki asıl etkenin daha önce ortaya atıldığı gibi *ikame edilebilirlik* hipotezinden değil, aynı cümlede sıklıkla *birlikte oluşumlarından* kaynaklandığını ortaya koymuştur. Yani onlara göre sözcüğün karşıtıyla birlikte daha kolay öğrenilebilmesinin nedeni karşıtlığı oluşturan çiftlerin birbirinin yerine kolaylıkla geçebilmesi değil, eş dizimli oluşlarıdır.

Hill, eş dizimli sözcüklerin (*collocation*) okuduğumuz, yazdığımız, söylediğimiz yahut işittiğimiz şeylerin neredeyse %70'ini oluşturduğunu yani söz varlığı içinde oldukça geniş bir yer kapladığını ifade eder (2000: 48-67). Buna göre metin üretimi sözcüklerle değil sözcüklerin birliktelikleri ve eş dizimleriyle oluşmaktadır. Bu birliktelikler, Saussure'ün dil göstergelerini işaretlediği yatay ve düşey eksenlerdeki çizgisellik özelliğine bağlı olarak gerçekleşmekte ve değişmektedir. Karşıtlık bildiren kavramların sık sık birlikte kullanılmasını mümkün kılan ve bu sözcük birlikteliklerine elverişli bir ortam hazırlayan zemin, dizginin bu eksenidir. Ayrıca karşıtlıkların, anlamı genişleterek söylenenlerin zihinde kalıcı olmasını sağladığı ve bir düşüncenin zıddıyla ve mukabiliyle daha güçlü ifade edildiği görüşü (Bilgegil 1989: 184) de yine karşıtlık bildiren dil

¹³ *Hem X hem Y, X de Y de, ne X ne Y, X veya Y, ister X ister Y* gibi.

birimlerinin sıklıkla *birlikte oluşum*larında etkilidir. Nitekim çalışmanın derlemine oluşturan hikâyelerde de karşıtlık ihtiva eden eş dizimsel yapılar¹⁴ çöktür: *Başı ve sonu olmayan ...* (D. 72) / *alt alta* (güreşen), *üst üste* güreşen... çocuklar (D. 17) / *...bir aşağı bir yukarı* dolaşıyor... (S. 60).¹⁵

Derlem temelli söz dizimsel karşıtlık çalışmaları, karşıtlıkların sözcüksel değil, kavramsal bir ilişki içinde olduğunu göstermektedir. Dinçer (2021: 74), Fellbaum'un farklı sözcük sınıflarındaki karşıtlık çiftlerini araştırdığını [*sağ : ölü*] ve farklı türlerden de sıklıkla karşıtlık çifti elde edebildiğini bildirmektedir. *Çünkü kavramsal bir ilişkide sözcüksel yakınlığın bulunması zorunlu değildir, yani aynı anlamı karşılayan sözcüklerin mutlaka aynı sözcük türüne dayanması beklenmez* (Dinçer 2021: 74).

Çalışmanın derlemi Fellbaum'ın *karşıtlık ilişkisi farklı sözcük türleriyle de kurulabilir* önermesi dikkate alınarak da taranmıştır. Bu perspektifle toplanan sonuçlar aynı zamanda *söz dizimsel karşıtlık*¹⁶ üst kategorisinde değerlendirilmektedir. Derlemede bulunan bazı *söz dizimsel karşıtlık* örnekleri şöyledir:

(1) *O uzun, ince, **Grek** yüz adeta **değirmileşir** ...* (D. 18)

[*Sıfat*] **Grek** (düz) : **değirmileş-** (yuvarlaklaş-) [*Eylem*]: *Söz dizimsel karşıtlık. Grek yüz ile ince, uzun yüz hatları ifade edilir. Değirmileş-* ise değirmi (yuvarlak) duruma gelmektir. Düz : yuvarlak ilişkisi farklı sözcük türleri üzerinden kurulmuştur.

(2) *... **yaz kış** pencereyi açık bırakırdım.* (S. 39)

¹⁴ Eş dizimsel yapılar, kalıplaşmış (donuk) ya da yarı kalıplaşmış (yarı donuk) olabilir. Anlam temelli yaklaşımda eş dizimsel yapıların anlam sınırları belirlenmiş, deyimleşme ya da sözlükselleşme gerçekleşmiştir. Kısıtlı değiştirim ve karşıtlı gerektirim ilişkileri olan bu sözcük birleşmelerinden ayrı olarak sıklık temelli kuramsal yaklaşımla tespit edilebilecek ve sözlü ya da yazılı derlemden alınacak istatistiksel belirlemelere ihtiyaç duyan henüz kalıplaşmamış eş dizimsel yapılar da bulunmaktadır (ayrıntılı bilgi için bk. Doğan 2018: 535-544). Türkçede eş dizimsel yapıların, bilhassa yarı kalıplaşmış yapıların, sınırlarını çizebilmek için kılavuz niteliği taşıyacak eş dizim sözlüklerine gereksinim vardır. Dilin gelişen, değişen yapısı içinde kendini sürekli yenileyecek sözlükler için de elektronik ortama aktarılmış geniş bir metin havuzuna ihtiyaç vardır (Çetinkaya 2009: 204). Bu ihtiyaca cevap vermek üzere başlatılmış ve sözlük birimleri *eşdizimlilikleri* açısından derlem tabanlı bir uygulama temelinde değerlendirme amacıyla oluşturulmuş “TÜBİTAK-SOBAG 111K332 Türkiye Türkçesi Eşdizim Sözlüğünün Sayılaşdırılması Projesi (Mersin Üniversitesi)” bulunmaktadır. (Çevrim içi ulaşım için bk. <http://turkcederlem.mersin.edu.tr/esdizim/>) Fakat bu projenin veri setini oluşturan ve milyonlarla ifade edilen metin parçaları da genişletilmeye ve güncellenmeye devam etmelidir.

¹⁵ Karşıtlık eş dizim örneği olan *alt alta üst üste* örneğinde *alt* ve *üst* sözcükleri, *bir aşağı bir yukarı* örneğinde *aşağı* ve *yukarı* sözcükleri tekrar grubu oluşturarak karşıtlık ilişkisi kurmaktadır (Sazak 2021: 78).

¹⁶ Söz dizimsel karşıtlık alt türleri: *Yardımcı, karşılaştırmalı, dolaylı, doğrudan, eşit karşılaştırmalı, tercihlili, oranlı, ayırt edici, geçişli, olumsuzlanan, deyimsel, iki seçenekli* ve diğerleri...

[Ad] **Yaz : kış**: *Söz dizimsel, koordineli karşıtlık*. Koordineli karşıtlıkta bağlaç olmaksızın sözcükler yan yana dizilir ve anlamsal ölçekteki tüm diğer üyeler çağırılır: yaz, kış, sonbahar, güz.

(3) ... yine **geldiği** gibi ... **stırılıp gitti**. (S. 39)

[Sıfat] **geldik : git-** [eylem]: *Söz dizimsel karşıtlık*. Bu cümlede *geldiği* sıfat-fiil kuruluşundayken *gitti* geçmiş zamanda çekimli bir eylemdir.

(4) **Açık pencereye giderek kapadı**. (S. 52)

[Sıfat] **Açık : kap-** [eylem]: *söz dizimsel karşıtlık*. Karşıtlık çiftleri benzer söz dizimsel biçimlere sahip olmayabilir. Bu cümlede *açık* sıfat; *kapadı* çekimli bir eylemdir. Buradaki karşıtlık ilişkisi *açık (pencere) / kapalı (pencere)* biçiminde, aynı türden sözcüklerle kurulsaydı bu çift *sözcüksel karşıtlık* kategorisinin *tamamlayıcı karşıtlık* sınıfında değerlendirilecekti.

(5) **Şehirle köyün arası yayan dokuz saatti**. (D. 87)

[Ad] **Şehir : köy**: *Söz dizimsel, ayırt edici karşıtlık*. Bu sınıfta “X ile Y’yi ayıran nokta gibi kurulumlar vardır” (Dinçer 2021: 86). İç anlamsal farklar söz konusudur. *Şehir*, yoğun nüfus; *köy*, seyrek nüfus.

(6) Bir kadının **hem güzel hem çirkin, hem şu hem bu** olabileceği kanaatini benimsemiştir. (S. 91)

[Sıfat] **güzel: çirkin** / [Sıfat] **bu : şu**: *Söz dizimsel, koordineli karşıtlık*. “Hem X hem Y” formülü üzerine kurulmuştur. Bu formül ve ile aynı davranışa sahiptir.

2.3. Pragmatik Karşıtlık

Çalışmada *sözlüksel karşıtlık, söz dizimsel karşıtlık* kategorilerine ek olarak *pragmatik karşıtlıklar* da taranmıştır. *Pragmatik karşıtlık, ifade edilmiş önermeler düzeyinde değil, daha çok sezdirim düzeyinde gerçekleşen bir karşıtlık türüdür* (Dinçer 2021: 105). Görünüşte hiçbir karşıtlık ilişkisi bulunmayan kimi ögeler bağlamda karşıt görünebilir veya zıt sonuçlara, beklenmezliklere işaret edebilir. Bunlar örtük de olabilir. Dinçer (2021: 105), pragmatikğin genel amacının görünmeyen anlamı çözmek olduğunu ve çözüme bağlamdan sezilenlerle ulaşılabileceğini bildirmektedir. Yani pragmatik karşıtlık, yüzeyde dilsel karşıtlık olmasa bile cümlelerin karşıtlık içerebildiğini savunmaktadır.

Chomsky’nin *üretici-dönüşümsel dilbilgisi* teorisiyle dilbilimine kazandırdığı yüzey ve derin yapı kavramlarının (Demirci 2010: 292) düşündürdükleri ve Saussure’ün göstergebilim izahları 20. yüzyılda dille ilgilenen bilim insanlarına yeni bakış açıları kazandırmış ve pek çok yeni çalışma alanı oluşmasına imkân tanımıştır. Böylelikle mevcut bilgiler, farklı bakış açıları ve yöntemlerle yeniden değerlendirilebilmiştir. Nitekim karşıtlık araştırmaları da yeni yöntemlerle gözden geçirilmiştir. Pragmatik karşıtlık araştırmaları ise bu gelişmeler çevresinde hız kazanmıştır. Artık dilin göstergelerden oluştuğu ve kodlama-kod çözme süreçlerinin bu göstergelerle gerçekleştiği geniş çevrelerce kabul edilmiştir. İletişimin yüzey yapıdaki *gösterenler* ve derin yapıdaki *gösterilenler* ile kurulduğu, bu iki yönün birlikte analiz edilmesiyle gerçek iletiye

ulaşılabilceği, yalnızca yüzey yapıyı incelemenin nitelikli bir çözümleme için yetersiz olduğu anlaşılmıştır (Üstünova 2010: 696-704). Demirci de (2010: 297) *bir sonuç olan yüzey yapıdan, başlangıç konumundaki derin yapıyı tamamen gösterebilmesini beklemem gerekir* ifadesiyle kod çözme sürecinde dilin yalnızca somut değil, soyut yönünün de analiz edilmesi gerekliliğini vurgular. İngiliz dil felsefecisi Grice'in *insanlar birbirlerini, birbirlerinin 'söylediklerine' değil 'demek istediklerine' bakarak anlıyorlar. Konuşma, konuşucunun niyetinin dinleyici tarafından doğru olarak sezilmesi durumunda başarıya ulaşmış kabul ediliyor* (aktaran Doğan 1990: 63) sözleri de edimbilimin iş birliği ilkesini temel alarak söylenenle demek istenilen arasında fark olabileceğini, başarılı iletişimin ancak bu niyetin anlaşılması durumunda gerçekleşebileceğini vurgulamaktadır. Bu düşünceye paralel olarak Üstünova (2014: 50), iletişimde asıl söylenmek istenenin derin yapıda yer aldığını; ancak alıcı, vericinin niyetini anlarsa sağlıklı bir iletişimin kurulacağını belirtir.

Özetle karşıtlık bildiren dil birimleri ve karşıtlık ilişkileri, diğer tüm dil birimleri ve anlam ilişkilerinde olabildiği gibi sentaktik boyuta çıkmadan semantik boyutta kalabilir. Buradan hareketle pragmatik karşıtlıklar taranırken hem yüzey hem de yüzey yapıdaki ipuçlarından yola çıkarak derin yapı analiz edilmiştir. Bu kategorideki karşıtlıklara *sezdirim - çıkarım yöntemi*¹⁷ kullanılarak ulaşılmıştır.

Derlemde bulunan *pragmatik karşıtlıklardan* bazıları şöyledir:

(1) *Gözleri yandı, yandı, (ama) bir damla yaş çıkarmadı.* (S. 12)

Gözlerin ağlamak için hazırlanıp yanmasının ardından gözden yaş çıkması beklenir ancak beklenenin aksi olmuş bir damla bile yaş çıkmamıştır.

(2) *Köylü çocuğundan bir selam bekledim, (ama) vermedi.* (S. 29)

Gerçekleşmesi beklenen şey olmamış, çocuk selam vermemiştir.

(3) *İçimde müthiş bir ağlamak ihtiyacı vardı, (ama) kendimi tuttum.* (D. 73)

Bu kadar güçlü bir ağlama ihtiyacından sonra ağlama eyleminin gerçekleşmesi beklenir ancak beklenen olmamıştır.

(4) *Mehmet'in tarlası diz boyu oldu. (Ama) Zağar Mehmet'in ki hâlâ bir karış... (D. 97)*

İklim, coğrafi konum, yer şekilleri vb. bakımından aynı olan tarlalara benzer zamanda ekilen ekinlerin yaklaşık eşit aynı boyda olması beklenir. Ancak bir tarlada ekinler serpilirken diğerinde ekinler ekildiği boyda kalmıştır.

¹⁷ *Sezdirim sözcüklerin uzlaşım sal anlamıyla belirlenmiş tümce anlamı değil, edimsel bağlam ve ilkeler kullanılarak oluşturulmuş sözcük anlamıyla ilgili bir kavramdır. Konuşur sezdirme edimini gerçekleştirirken içinde bulunulan an ve şartları dikkate alarak özel bir anlam oluşturmaktadır. Dinleyici ise konuşurun dikkate aldığı özel şartlar ve ilkeler, kendi sahip olduğu ansiklopedik bilgiler, konuşurla olan ilişki ağı vb. değişkenleri göz önünde bulundurarak bir çıkarım işlemi gerçekleştirmektedir* (Akboğa, 2024: 644). Sezdirim ve çıkarım ile ilgili ayrıntılı bilgi için bk. Ergüt, 2022.

Örneklerde görüldüğü üzere karşıtlık ilişkisi, yalnızca yüzey yapıda değil sezdirilmek suretiyle derin yapıda da kurulabilir. Örtük karşıtlığın olduğu bu tarz örneklerde noktalama işaretlerinin kullanımı önemlidir. Noktalama işaretleri, biçimsel düzeni sağlamanın ötesinde cümlelerin anlamsal işlevlerine de katkı sağlayabilir.

2.4. Sözcük Türleri ve Bulunma Yüzeyleri Bakımından Karşıtlıklar

İncelemenin bundan önceki bölümünde karşıtlık ilişkisi kuran dil birimleri *sözcüksel*, *söz dizimsel* ve *pragmatik karşıtlık türleri* alt başlıklarında çözümlenmiştir. Buradan itibaren karşıtlık kategorileri fark etmeksizin karşıtlık ilişkisi kuran dil birimleri, *sözcük türü* ve *yüzey-derin yapı ilişkilerine* göre değerlendirilecektir.

Söz dizimsel düzeyde mantıksal karşıtlığı veren *karşıtlık bağlaçlarının*; sözcüksel düzeyde karşıtlık ilişkisi kuran *ad*, *eylem*, *zarf* ve *sıfat* türü dil birimlerinin hepsi derlemden tespit edilmiş, tablo I ve tablo II’de görüldüğü gibi ilgili grubun altında toplanmış ve sayılmıştır. Çalışmanın amacı *karşıtlığın olay ve durum hikâyelerindeki sıklık durumunu sayısal yönden görmek* olduğu için derlemde elde edilen tüm veriler bağlamlarıyla -kurdukları karşıtlık ilişkileri gösterilmek suretiyle- listelenmemiştir. 2.1, 2.2, ve 2.3. bölümlerinde olduğu gibi burada da taramanın yöntemini göstermesi bakımından birkaç örneğe yer verilmekle yetinilecektir.

Çalışmada, yüzey yapıda karşıtlık ilişkisi kuran çok sayıda *ad*, *eylem*, *sıfat* ve *zarf* türü dil birimine rastlanmıştır. Bu tür karşıtlık çiftleri aynı zamanda *sözcüksel karşıtlık* kategorisinin öğeleridir. Yukarıda *sözcüksel karşıtlık* başlığı altında verilen örneklerden farklı olarak buradaki örnekler sözcüksel karşıtlığın alt kategorilerine ayrılmamıştır. Derlemede *ad*, *eylem*, *sıfat* ve *zarf* türünde karşıtlık ilişkisi kurduğu tespit edilen örneklerden bazıları şunlardır:

- (1) **Tavuslara, sülünlere bakmaya tenezzül etmeyen ... kanadı kırık bir çulluğun şikâri oldu.** (D.18)

[Ad] **Tavus – sülün** (güzel kadın) : **çulluk** (çirkin kadın). *Tavus kuşu*: Sülüngillerden kuyruğu parlak, güzel renkli, süs hayvanı. *Sülün*: Sülüngillerden, kuyruğu uzun, parlak bir kuş. *Çulluk*: Çullukgillerden kül rengi, uzun gagalı, kısa boyunlu, kaba orman hayvanı.

- (2) **Yer ayaklarının altından ütiyormuş (gibi), yahut gökyüzü kendisini çekiyormuş gibi yukarıya uzanıyor...** (D.24)

[Ad] **Yer : gök.** / [Eylem] **İt- : çek-**.

- (3) ... *dünyanın ne olduğunu adamakıllı anlamadan buradan gidecek olduktan sonra ne diye buraya geldik sanki?* (D. 39) / **Geliyorlar, gidiyorlar, gülüyorlar ve konuşuyorlardı.** (D. 67)

[Eylem] **Git-** (ölmek) : **gel-** (doğmak) / [Eylem] **Gel- : git-**.

- (4) **Burada dudaklarını yakıcı bir gülüşle ısırıldı; gözleri, donuk ve karanlık...** (D. 36)

[Sıfat] **Yakıcı : donuk.**

- (5) ... **beyaz** bir kasımpatı, buraları örten **siyah** perdenin üzerinde ... delik gibiydi. (D. 51)

[Sıfat] **Beyaz : siyah.**

- (6) **Sabahtan akşama** kadar içer ... (D. 76)

[Zarf] **Sabah : akşam.**

Dil, bazı şartlar karşılandığında bilginin derin yapıda bırakılmasına izin verir. Çünkü dil, her ne kadar tekrarlardan oluşsa da gereksiz tekrarları sevmez. Ayrıca dilde *en az çaba yasası* vardır. Verici, dilini kullanırken bu yasaya uygun hareket etmeli, gereksiz tekrarlardan kaçınmalıdır (Aydın 2011: 2-3). Dilin tekrarı sevmemesinden bazen de dili kullananın tasarrufundan kaynaklanan bilgiyi yüzey yapıya çıkarmama durumu derlemdeki karşıtlık çiftlerinde de gözlenmiştir.

Bağlam olmaksızın karşıtlık oluşturmayan (*ihhtiyar : erkek*) ancak bağlamdan hareketle ve / veya yüzey yapıda bırakılan anahtar öge ile karşıtlık ilişkisi kuran *ad*, *sıfat* ve *zarf* türü dil birimlerine verilebilecek örnekler aşağıdaki gibidir. Bu örnekler de aynı zamanda *sözcüksel karşıtlık* üst kategorisinin ögeleridir:

- (1) ... *bunu gören şair* oraya ... *bir kadının elinden kurtaramadığı şaheseriyle*... (D. 37).

[Ad] **Şair (erkek) : kadın.**

- (2) **Kadın, hamala**: Eyvallah, dedi. (S. 23)

[Ad] **hamal (erkek) : kadın.**

- (3) **Seçmekte güçlük çeken** gözler – **çok uzaklara kadar kovalayan** gözler. (D.60)

[Sıfat] **Sağlıklı : sağlıksız.**

- (4) (**önce**) **anahtarla açmak** – **sonra kapamak**... (D. 65)

[Zarf] **Önce : sonra.**

Çalışmada, bağladıkları yapılar arasında karşıtlık ilgisi kurabilen, söz dizimsel karşıtlığın oluşmasında etkin rol oynayan karşıtlık bağlaçları¹⁸ da taranmış ve şu sonuçlar elde edilmiştir:

Değirmen: fakat (117), ama (29), halbuki (13), lakin (7), -e rağmen (7), yalnız (3), ve (5). **Semaver**: fakat (70), ama (18), halbuki (9), -e rağmen (4), yalnız (1), bununla beraber (1).

2.5. Karşıtlık Verileri

¹⁸ aksi hâlde, aksine, aksine olarak, aksi takdirde, aleyhine, ama, ama yine de, amma, amma velakin, ancak, bilakis, buna karşı, buna karşılık, buna karşın, buna mukabil, buna rağmen, bunun aksine, bununla beraber, bununla birlikte, evet ama, fakat, gelgelelim, halbuki, hem... hem (de)..., hiç de, hiç değilse, hiç olmazsa, ister... ister..., lakin, mademki, ne çare ki, ne gezer, ne... ne (de)..., ne yazık ki, ne var ki, şu var ki, oysa (ki), şu var ki, tam aksine, tam tersine, ve, velakin, yahut, yalnız, ya... ya (da)..., yine (de), yoksa, zıddına ve -diği halde.

Çalışmanın derleminden tespit edilen karşıtlık çiftlerinin *sözcük türlerine ve bulunma yüzeylerine* göre dağılımları aşağıdaki gibidir. Veriler, inceleme bölümündeki örneklerden anlaşılacağı üzere *derin yapı* ve *yüzey yapıda* bulunma durumlarına ve *sözcük türlerine* göre sınıflandırılmıştır.

Tablo 1. Değirmen Adlı Hikâye Kitabındaki Karşıtlıkların Sıklık Dağılımları

Dil Birimi	Değirmen Derin Yapı	Değirmen Yüzey Yapı	Değirmen Toplam
Ad	9	69	78
Eylem	-	85	85
Sıfat	4	46	50
Zarf	78	50	128
Bağlaç (ve -dığı halde)	10	171 (ve 5)	186
Genel Toplam			527

Tablo 2. Semaver Adlı Hikâye Kitabındaki Karşıtlıkların Sıklık Dağılımları

Dil Birimi	Semaver Derin Yapı	Semaver Yüzey Yapı	Semaver Toplam
Ad	15	56	71
Eylem	-	22	22
Sıfat	3	32	35
Zarf	41	17	58
Bağlaç (ve -dığı halde)	4	99 (ve 10)	113
Genel Toplam			299

Yukarıdaki sayısal veriler, Değirmen adlı hikâye kitabındaki karşıtlık bildiren dil birimlerinin Semaver adlı hikâye kitabındaki karşıtlık bildiren dil birimlerinden %76,254 daha fazla olduğunu göstermektedir. Nicel bulguların desteklenebilmesi ve bu sonucun rastlantısal olup olmadığının anlaşılması için bulgulara anlamlılık analizi (ki-kare testi) de yapılmış olup řu sonuçlar elde edilmiştir:

H0 (Null Hipotezi): *Olay ve durum hikâyelerinde karşıtlık bildiren dil birimlerinin dağılımı arasında fark yoktur.*

Çalışmanın hipotezi ve **H1 (Alternatif Hipotez):** *Olay ve durum hikâyelerinde karşıtlık bildiren dil birimlerinin dağılımı farklıdır.*

Toplam: Değirmen: 78 + 85 + 50 + 128 + 186 = **527** Semaver: 71 + 22 + 35 + 58 + 113 = **299** Genel Toplam: **826**. **Ki-kare değeri (χ^2): 23.06, serbestlik derecesi (df): 4, p-değeri: 0.00012.**

Anlamlılık: p-değeri **0.05'ten** küçük olduğundan, H0 reddedilir. Yani, olay hikâyesi ve durum hikâyesi arasında karşıtlık bildiren dil birimlerinin dağılımı bakımından istatistiksel olarak anlamlı bir fark vardır.

Tablo III. Ki- Kare Analizi Sonucu Beklenen ve Gözlenen Değeri

Dil Birimi	Değirmen (Gözlenen)	Semaver (Gözlenen)	Değirmen (Beklenen)	Semaver (Beklenen)
Ad	78	71	95.06	53.94
Eylem	85	22	68.27	38.73

Sıfat	50	35	54.23	30.77
Zarf	128	58	118.67	67.33
Bağlaç (ve -dığı halde)	186	113	190.77	108.23

Yorum: Özellikle eylem ve zarf gibi kategorilerde olay hikâyelerinde beklenenden daha fazla karşıtlık bildiren dil birimi kullanıldığı görülmektedir. Bu da çalışmanın hipotezini (H1) destekleyen bir bulgudur.

3. Tartışma ve Sonuç

Dilde karşıt anlamlılık en önemli anlamsal ilişkilerden biri olarak kabul edilmektedir. Tekdüzeligi kırmasıyla hedefte sarsıcı etki uyandırmada, beklenmezlik ve şaşkınlık yaratmada karşıtlığın rolü büyüktür. Karşıtlık ilişkisi kolay sezilir ancak onu tanımlamak her zaman kolay değildir. Bu yüzden karşıtlık ilişkilerini ortaya koyan çalışmalar genellikle karşıtlığı örnekler üzerinden gösterme metodunu kullanmıştır. Nitekim *olay ve durum hikâyelerindeki karşıtlığın görünümünü* çizmeye çalışan bu çalışmada da aynı metod kullanılmıştır. Önce karşıtlık ilişkisi bulunan örnekler tespit edilmiş ardından bu örnekler; *sözcüksel karşıtlık*, *söz dizimsel karşıtlık* ve *pragmatik karşıtlık* üst kategorilerinde toplanmıştır. Ancak çalışmanın amacı *hangi karşıtlık türünün daha çok ya da az olduğunu bulmak* olmadığı için toplanan örnekler, kategorilerinin sınıflarına ayrılmamıştır. Sadece *inceleme* bölümünde yer verilen örneklerin ait olduğu karşıtlık sınıfları analiz edilmiştir. bk.

Sözcüksel Karşıtlık: ... kuvvetle büyüyen levent kavaklardan **başlar**; sırasıyla meşe, ayva...çamlarla **biterdi**. (S.47)

[Eylem] **Başla- : bit-** : Derecelenemeyen, tersine dönüş bildiren karşıtlık.

Söz Dizimsel Karşıtlık: O uzun, ince, **Grek** yüz adeta **değirmileşir**, gözler küçülür... (D. 18)

[Sıfat] **Grek : değirmileş-** [Eylem]: Söz dizimsel karşıtlık. *Grek* yüz ile ince, uzun yüz hatları ifade edilir. *Değirmileşmek*, değirmi (yuvarlak) duruma gelmektir. Düz : yuvarlak ilişkisi farklı sözcük türleri üzerinden kurulmuştur.

Pragmatik Karşıtlık: Gözleri yandı, yandı, (**ama**) bir damla yaş çıkarmadı. (S. 12)

Bu çalışmada Sabahattin Ali'nin *Değirmen (13 hikâye, 93 sayfa)* adlı hikâye kitabı ve Sait Faik Abasıyanık'ın *Semaver (19 hikâye, 96 sayfa)* adlı hikâye kitabı derlem olarak kullanılmıştır. Çalışmanın derlemi olarak olay ve durum hikâyelerinin seçilme nedeni ise aralarında *hareket farkı* olduğuna dair inançtır.

Olayın olduğu yerde hareket vardır. Durum ise diğer adları *yer, vaziyet, manzara, pozisyonla* beraber durağan, dengeli ve olağandır. Yalnızca sözlük anlamları¹⁹ bile iki türün hareket yönünden farkını sezdirir niteliktedir. Bu iki anlatı türünün arasındaki hareket farkı akıllara *olay çevresinde gelişen bir anlatı ile durum*

¹⁹ *Olay:* Ortaya çıkan, oluşan durum, ilgi çeken veya çekebilecek nitelikte olan her türlü iş; hadise. *Durum:* Bir şeyin içinde bulunduğu koşulların hepsi; duruş biçimi. [TDK çevrim içi sözlük / 26.03.2025, 12.26]

çevresinde gelişen bir anlatının dili, dile heyecan ve ivme kazandırabilen karşıtlık kullanımı açısından farklılık gösterebilir mi sorusunu ve durum ve kesitin olduğu anlatımlara kıyasla hareket ve olayı merkeze alan anlatımlarda daha sık karşıtlık ilişkisine rastlanır hipotezini getirmiştir. *Olay – hareket – beklenmezlik (karşıtlık) bileşenlerinin karşısına durum – hareketsizlik – sıradanlık (daha az karşıtlık) bileşenlerinin koyulma nedeni ise karşıtlıkların ani değişimlerle okuyucuda heyecan yaratma işlevinin olmasıdır. Çünkü karşıtlık, anlatıya (ve anlatının diline) hareket kazandırır (Baştürk 2000: 79) ve hareket olayda vardır*

Derlemeden toplanan karşıtlık çiftleri, *derin yapı ve yüzey yapıda bulunma durumları ve sözcük türlerine göre sınıflandırılmıştır. Veri toplama ve analiz süreçlerinde karşıtlık bildiren dil birimlerinin alt ve üst kategorilere ayrılmamış olmasının nedeni, karşıtlık kategorilerinin hem derin hem yüzey yapıda bulunabilir; ad, eylem, sıfat, zarf ve bağlaç türü sözcüklerle kurulabilir olmasıdır. Mesela sözcüksel karşıtlık üst kategorisinin derecelenemeyen yönsel karşıtlık alt kategorisinden alınan, ilki derin ikincisi yüzey yapıda karşıtlık kuran örnekler şöyledir:*

Sözcüksel, derecelenemeyen, yönsel karşıtlık: [Zarf, derin] (Önce) : sonra.

(önce) anahtarla açmak – sonra kapamak (D. 65)

Sözcüksel, derecelenemeyen, yönsel karşıtlık: [Zarf, yüzey] Evvela : sonra.

... evvela perdelerini, sonra da camlarını ardına kadar açivermişti. (S. 78)

Sıklık sayımı, *sözcük türlerine ve bulunma yüzeylerine göre yapılmış olup şu sonuçlar elde edilmiştir:*

Olay hikâyelerinde *derin yapıda karşıtlık* ilişkisiyle 101, durum hikâyelerinde 63 kez; olay hikâyelerinde *yüzey yapıda karşıtlık* ilişkisiyle 426, durum hikâyelerinde 236 kez karşılaşılmıştır. Her iki hikâye türünde de *bağlaçlarla* kurulan karşıtlık ilişkisi diğer dil birimlere kıyasla daha fazladır. Değirmen’de toplam 527, Semaver’de toplam 299 kez karşıtlık ilişkisine rastlanmıştır.

Karşıtlık bağlacı olarak kullanılmalarının yanı sıra farklı görevlerle de kullanıma çıkabilen ve bu hâlleriyle karşıtlık bildirmeyen dil birimlerine bu sonuçlarda yer verilmemiştir²⁰. Örneğin *yalnız* 126 kez geçmektedir ancak *karşıtlık bağlacı* göreviyle kullanılan 4 *yalnız* değerlendirmeye alınmıştır. Sıfat ve zarf göreviyle kullanımda olan *yalnızlar* taramanın dışında bırakılmıştır. Karşıtlık; *sözcük, sözcük öbeği, cümle, cümle üstü birimler* düzeyinde aranmıştır. Bunlara ek olarak cümleleri birbirine karşıtlık ilgisiyle bağlayan *-dığı halde* yapısı da sonuçlara dahil edilmiştir.

Araştırma sonuçları, derlemi oluşturan olay hikâyelerinde durum hikâyelerine kıyasla daha fazla karşıtlık bildiren dil birimi kullanıldığını göstermektedir. Durum hikâyelerinde 299 kez, olay hikâyelerinde ise 527 kez; % 76,254 daha

²⁰ Çoğunlukla karşıtlık bildirmekle yükümlü olan bağlaçlarının her zaman yalnızca bu görevleri üstlenmediği *ama* özelinde “*Ama’nın İşlevleri*” adlı çalışma ile gösterilmiştir (Üstünova 2006: 79-92).

fazla, karşıtlık çiftine rastlanmıştır. Elde edilen sayısal değerlerin rastlantısal olup olmadığını anlaşılması için bulgulara *ki-kare* testi de uygulanmıştır. Testin sonucunda *p-değeri 0.05'ten* küçük çıkmış ve H_0 *olay ve durum hikâyelerinde karşıtlık bildiren dil birimlerinin dağılımı arasında fark yoktur* hipotezi reddedilmiştir. H_1 *olay ve durum hikâyelerinde karşıtlık bildiren dil birimlerinin dağılımı farklıdır* hipotezi ise desteklenmiştir. Analiz sonucuna göre olay hikâyeleri ve durum hikâyeleri arasında karşıtlık bildiren dil birimlerinin dağılımında istatistiksel olarak *anlamlı* bir fark vardır. Bu bulgular, *olay çevresinde gelişen bir anlatı ile durum çevresinde gelişen bir anlatının dili, dile heyecan ve ivme kazandırabilen karşıtlık kullanımı açısından farklılık gösterebilir mi* sorusunun cevabı hakkında fikir sahibi olmamızı sağlamaktadır. Cevabın *evet* olarak genellenebilmesi için geniş kapsamlı çalışmalara ihtiyaç vardır.

Kaynakça

- ABASIYANIK, Sait Faik (2006). *Semaver*. İstanbul: Yapı Kredi.
- AÇA, Mehmet; GÖKALP, Halûk; KOCAKAPLAN, İsa (2012). *Başlangıçtan Günümüze Türk Edebiyatında Tür ve Şekil Bilgisi*. İstanbul: Kesit.
- AKBOĞA, Vural (2024). “Türkçede Sezdirimin İşlevleri Üzerine Bir İnceleme”. *Korkut Ata Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, 14: 643-660.
- AKŞEHİRLİ, Soner (2018). “Türkçede Bağımlı Karşıtlık Anlamlılık”. *Dil Eğitimi ve Araştırmaları Dergisi – Journal of Language Education and Research, JLERE*, 4/1: 41-60.
- ALİ, Sabahattin (2017). *Değirmen*. İstanbul: Yapı Kredi.
- ALYILMAZ, Semra (2017). *Türkçede Nesne Tekrarlı Fiiller*. İstanbul: Kesit.
- AYDIN, Hasene (2011). “Dilde En Az Çaba İlkesi Üzerine”. *Uluslararası Sosyal ve Ekonomik Bilimler Dergisi, IJSES*, 1 /1: 1-6.
- BANGUOĞLU, Tahsin (2015). *Türkçenin Grameri*. Ankara: TDK.
- BAŞTÜRK, Mehmet (2000). “Tahsin Yücel ve Karşıtlıklar Yazımı”. *Her Yönüyle Tahsin Yücel*. İstanbul: Multilingual Yayınları.
- BİLGEGİL, M(ehmet) Kaya (1989). *Edebiyat Bilgi ve Teorileri*. İstanbul: Enderun.
- CRUSE, D. A(lan) (1986). *Lexical Semantics*. Cambridge: Cambridge University Press.
- ÇETİNKAYA, Bayram (2009). “Eşdizimli Sözlükler”. *Turkish Studies, International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, Volume 4/4: 196-206.
- DİNÇER, Aslıhan (2021). *Karşıtlık Nedir, Ne Değildir?*. Ankara: Grafiker Yayınları.
- DOĞAN, Gürkan (1990). “Bir Edimbilim Kuramı Olarak Bağntı”. *Dilbilim Araştırmaları Dergisi*, 63-73.
- DOĞAN, Nuh (2018). “Türkçede Dil Bilgisel Eşdizimlilik”. *X. Uluslararası Dünya Dili Türkçe Sempozyumu Bildiri Kitabı*, 535-545.
- DELİCE, H(alil) İbrahim (2017). *Sözcük Türleri*. İstanbul: Asitan Kitap.
- DEMİRCİ, Kerim (2010). “Derin Yapı ve Yüzeysel Yapı Kavramlarından Ne Anlıyoruz?”. *Turkish Studies International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, Volume 5/4: 291-304.
- ERGİN, Muharrem (2009). *Türk Dil Bilgisi*. İstanbul: Bayrak Basım.
- ERGÜT, Merve (2022). *Türkiye Türkçesinde Sezdirim ve Çıkarım -Adalet Ağaoğlu'nun Ölmeye Yatmak Adlı Eseri Örneğiyle-*. İstanbul: Efe Akademi Yayınları.
- GENCAN, Tahir Nejat (1971). *Dilbilgisi*. Ankara: TDK.
- HACİEMİNOĞLU, Necmettin (2015). *Türk Dilinde Edatlar*. İstanbul: Bilge Kültür Sanat.
- HILL, Jimmie (2000). “Revising priorities: from grammatical failure to collocational success”. (Edt. M. Lewis), *Teaching Collocation. Hove: Language Teaching Publications*, 47-69.
- JONES, Steven (2002). *Antonymy: A Corpus-based Perspective*. London: Routledge.

- KAHRAMAN, Alim (1998). “Hikâye”. *İslam Ansiklopedisi*, C. 17, İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı, 493-501.
- KAPLAN, Mehmet (2016). *Hikâye Tahlilleri*. İstanbul: Dergâh.
- KARAHAN, Leyla (2011). *Türkçede Söz Dizimi*. Ankara: Akçağ.
- KAYNAK, Oya (1969). “Türkçede Bağlaçlar”. *Türk Dili Dergisi*, C XIX/209: 697-705.
- KOCAKAPLAN, İsa (1998). *Açıklamalı Edebî Sanatlar*, İstanbul: Damla.
- KORKMAZ, Zeynep (2017). *Türkiye Türkçesi Grameri Şekil Bilgisi*. Ankara: TDK.
- LYONS, John (1968). *Introduction to Theoretical Linguistics*. Cambridge: Cambridge University Press.
- MOORTHY, M. V. Ramana (2015). “Maupassant and Chekov: the Evolution of the Modern Short Story”. *The International Research Specialist*, 2/6: 223-230.
- MURPHY, M. Lynne (2003). *Semantic Relations and the Lexicon*. Cambridge: Cambridge University Press.
- SAZAK, Şerife (2021). *Türkiye Türkçesinde Karşılıklı İşlevli Söz Dizimsel Yapılar*. Ankara: Gazi Kitabevi.
- SEV, Gülsel (2012). “Bağlama Edatlarıyla Bağlanan Cümleler Bağlama Grubu Oluşturabilir Mi?”. *ALBÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Cilt:12, 12/2: 107-122.
- ÜSTÜNOVA, Kerime (2006). “Ama’nın İşlevleri”. *U. Ü. Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 7/10: 79-92.
- ÜSTÜNOVA, Kerime (2014). *Türkiye Türkçesinde Yapı Kavramı ve Söz Dizimi İncelemeleri*. İstanbul: Sentez.
- ÜSTÜNOVA, Kerime (2010). “Yüzey Yapı-Derin Yapı Kavramları Üzerine”. *Turkish Studies International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, Volume 5/4: 698-704.
- YELTEN, Muhammet; Açıkğöz, Halil (2008). *Kelime Grupları*. İstanbul: Ofset Baskı.
- YÜCEL, Tahsin (1982). *Yazın ve Yaşam*. İstanbul: Yol Yayınları.